

О. М. Рудаков,
к. е. н., ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія
Бугая»

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВ-ВИРОБНИКІВ ПРОДУКЦІЇ ДЛЯ ЗАЛІЗНИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Alexander Rudakov,
candidate of economic sciences, Private Higher Educational Establishment
"The International Scientific-technical University named after academician Yuri Bugai"

STRUCTURAL COMPONENTS OF THE INNOVATION STRATEGY OF ENTERPRISES-MANUFACTURERS OF PRODUCTS FOR THE RAIL INDUSTRY

В статті проаналізовано основні компоненти інноваційної стратегії підприємств-виробників продукції для залізничної галузі України. Визначено основні заходи розвитку інноваційної діяльності в Україні у розрізі регіонів. Проведене дослідження дозволило констатувати низький рівень попиту на інноваційні розробки, неплатоспроможність вітчизняних споживачів, які мають потреби у високотехнологічній продукції; недостатність конкуренції на внутрішніх ринках з боку виробників та постачальників нової техніки та технології. На основі вивчення динаміки розвитку інноваційних процесів у промисловості України, автором запропоновано створення мережі регіональних центрів управління науково-технологічним розвитком підприємств, які реалізують основні цілі інноваційного розвитку за напрямками діяльності: науково-технічний, фінансовий та організаційно-виробничий розвиток підприємств.

The article analyzes the main components of the innovation strategy of enterprises-manufacturers of products for the railway industry of Ukraine. It identifies the main actions for development of innovative activity in Ukraine in terms of regions. The research allowed to state a low level of demand for innovation, the insolvency of domestic consumers with a need for high-tech products; the lack of competition in domestic markets as to the producers and suppliers of new equipment and technology. On the basis of studying of dynamics of development of innovative processes in industry of Ukraine, the author proposed the establishment of a network of regional control centers and scientific-technological development of enterprises that implement the basic objectives of innovative development in such directions of activity as scientific, technical, financial and organizational-production development of enterprises.

Ключові слова: *інноваційна діяльність, виробники, промисловість, стратегія, регіональні центри управління, науково-технологічний розвиток.*

Keywords: *innovation activity, manufacturers, industry, strategy, regional control centers, scientific and technological development.*

Постановка проблеми. Сьогодні існує усвідомлення того, що без об'єднання вітчизняних підприємств у групи не можливо здійснювати опір зарубіжним корпоративним структурам. Це стосується і діяльності підприємств-виробників продукції для залізничної галузі, які страждають від засилля іноземних виробників, що пропонують продукцію з більш конкурентними характеристиками. Пріоритетним шляхом подолання проблем неконкурентоспроможності підприємств повинен стати «трикутник знань» — наука, освіта і інновації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і методологічні основи стратегічного управління інноваційним розвитком підприємства з метою підвищення конкурентоспроможності приділяється увага в роботах: В. П. Бабича, А. В. Гриньова, М. В. Гненного, А. М. Гуржій, В. В. Дорофійенка, І. Ю. Єгорова, Б. Санто, В. П. Соловійова, Л. І. Федулової.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність широкомасштабних розробок, в теоретичному та практичному плані остаточно не вирішеними залишаються проблеми розвитку науки й освіти як передумови створення основ конкурентоспроможності підприємств у складі групи. Крім того, на цей час розвиток наукової і освітньої діяльності ускладнюється відсутністю державної підтримки створення об'єктів інноваційної інфраструктури та недостатнім обсягом фінансових ресурсів.

Мета дослідження: розробка теоретичних та методологічних основ формування структурних компонентів інноваційної стратегії підприємств-виробників продукції для залізничної галузі України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний розвиток світового промислового виробництва характеризується спадом 4-ого технологічного укладу, та переходом до п'ятого. В Україні, в силу відсутності в адміністративно-командній системі ефективних механізмів перерозподілу ресурсів і розповсюдження нових технологій, третій технологічний уклад, достигнув зрілості у кінці 60-х років і залишився домінуючим всупереч тенденціям науково-технічного прогресу. Основою нового технологічного укладу мають стати такі компоненти як наука, освіта, підприємництво, механізми фінансування інновацій та захисту відносин інтелектуальної власності.

«Стратегія економічного та соціального розвитку України "Шляхом європейської інтеграції" на 2004 - 2015 роки» визначила основні напрямки інноваційного розвитку України. Для реалізації інноваційної політики в регіонах першочерговими мали стати такі заходи:

- створення нових організаційних структур, що здійснюють інноваційну діяльність – технопарків, інноваційних центрів, бізнес-інкубаторів, інших трансфертних та інфраструктурних фірм, які сприяють впровадженню нової техніки і технологій у виробництво;
- організація лізингових фірм нової техніки, досвідного обладнання і унікального устаткування;
- створення регіональних комісій з науково-технічної експертизи розробок, які пропонується впроваджувати на підприємствах регіону;
- підтримка формування виробництв із замкненим циклом, зокрема науково-промислово-фінансових груп, концернів, корпорацій тощо;
- створення під егідою держави та місцевих органів виконавчої влади регіональних центрів передачі інноваційних промислових технологій з державного до приватного сектору;
- організація управлінського консалтингу підприємств.

Ритмічно функціонуюче крупне технологічне підприємство — це запорука суттєвого валового регіонального продукту, вагомий вклад у валовий внутрішній продукт країни. При цьому важливо, щоб більше половини цього приросту було пов'язано з наукою і новими технологіями.

Аналіз сучасного стану машинобудівної галузі України засвідчив, що частка машинобудування у структурі обробної промисловості становить лише 13,6 %. В той самий час машинобудування в економіці розвинутих країнах світу займає провідні позиції: у Швеції – 39 %, Італії – 26 %, Фінляндії – 24 %. Таке становище машинобудування в Україні пов'язано з економічною кризою, яка склалася після 1990 року. Зношування основного капіталу, зниження науково-технічного рівня машинобудування України призвели до того, що воно різко відстає від рівня розвитку машинобудування розвинутих країн. Низький техніко-технологічний рівень машинобудування позначився на його економічному зростанні. Сьогодні розвиток машинобудування повинен супроводжуватися техніко-технологічним переозброєнням виробництва - впровадження нових технологій з метою виробництва нових товарів. В цих умовах суттєво зростає значення розвитку науково-технічних досліджень, які, доречі, є основою інноваційної стратегії підприємств – виробників продукції для залізничної галузі.

Для визначення місця науки і технології в забезпеченні конкурентоспроможності підприємств концерну, треба звернутися до інноваційної піраміди (рис. 1).

Реалії ринку науково-технічної продукції в Україні свідчать про низький рівень попиту на інноваційні розробки, неплатоспроможність вітчизняних споживачів, які мають потреби у високотехнологічній продукції; недостатність конкуренції на внутрішніх ринках з боку виробників та постачальників нової техніки та технології.

Рис. 1. Інноваційна піраміда

Крім того, сьогодні підприємства мало зацікавлені в придбанні вітчизняної науково-технічної продукції. Жорстка система впровадження наукових розробок, що існувала в часи СРСР, не існує, а сучасний стан економіки не забезпечує такого рівня конкуренції у високотехнологічних галузях, що створював би попит на інновації. Крім того, економічна політика держави не передбачає реальних механізмів заохочення бізнесу до інноваційної діяльності. Внаслідок цього реалії складаються так, що частка науково-технічних послуг в загальному обсязі ВВП зменшується з кожним роком, а питома вага підприємств, що займалися інноваціями у 2015 році по відношенню до 2014 року знизилася на 3,9 % і склала 11,2 %. За досвідом розвинених країн світу частка науково-технічних послуг в загальному обсязі ВВП стає відчутною в економіці країни при рівні 2,2 – 3,5 %, тобто 5 – 6 млрд. грн. на рік. При цьому основними джерелами фінансування технологічних інновацій в Україні є власні кошти підприємств, яких категорично не вистачає. Навіть тоді, коли науковці мають що запропонувати промисловості, їх взаємодія ускладнюється відсутністю суб'єктів правової інституційної інноваційної інфраструктури, які б забезпечили комерційні зв'язки між виробниками та споживачами науково-технічної продукції та створили б організаційні та фінансові можливості доведення ідей до промислових технологій.

Таким чином, основними чинниками, які обумовлюють недостатній розвиток інноваційної діяльності підприємств, є:

- недосконалість законодавства в частині стимулювання державою науково-технологічної та інноваційної діяльності;
- відсутність сформованої інноваційної інфраструктури, яка б із залученням промислового, банківського капіталу поєднувала ланки «наука» - «виробництво»;
- відсутність системи пільгового оподаткування підприємств, які займаються впровадженням інновацій;
- наявність високого ризику залучення інвестицій до сфери високотехнологічного виробництва;
- слабкий розвиток малого та середнього інноваційного підприємництва як провідника інноваційного продукту до масового виробництва.

Науковці наполягають на ролі науки, освіти, наукоємних і високотехнологічних виробництв, інформаційної інфраструктури у розвитку інноваційного процесу, який визначає економічний ріст. Наприклад, у 90-х роках XX ст. впровадження новітніх наукових відкриттів, винаходів і досліджень, застосування технічних інновацій забезпечило економічне зростання більш, ніж 45 % промислово розвинених країн.

Якщо розглядати повний цикл інноваційного процесу, то визначальну ланку в ньому займає наука. Тобто, інноваційний процес складається з чотирьох основних етапів: наука-технологія-виробництво-споживання. Найбільш доцільно зобразити інноваційний процес як результат взаємодії наукових досліджень

і ринкових потреб.

В залежності від новизни ідеї можуть виникнути потреби в додаткових зусиллях по проведенню наукового пошуку і оцінки відповідності ринковим умовам. При цьому науковий пошук починається не з процесу фундаментальних і прикладних досліджень, а з аналізу накопиченої наукової інформації, тобто того багажу наукової інформації, який є у самого підприємства, так і з зовнішніх інформаційних джерел. Якщо цей пошук не дає відповіді, то спочатку приймаються прикладні, а якщо і вони стають недостатніми – то й фундаментальні дослідження. Інформаційний пошук, прикладні, фундаментальні дослідження не однократні. Вони можуть виникати як на стадії обробки концепції нововведення, так і на стадії розробок, конструювання, виробництва.

Таким же чином повторюється і ринковий аналіз.

Світовою практикою визначається три види стратегій інноваційного розвитку, які означені Стратегією економічного та соціального розвитку України "Шляхом європейської інтеграції" на 2004-2015 рр.:

1) стратегія перенесення – використання закордонного науково-технічного потенціалу і перенесення його досягнень у вітчизняну економіку;

2) стратегія запозичення – освоєння виробництва високотехнологічної продукції, що вже виробляється в інших країнах, шляхом використання власної дешевої робочої сили та існуючого науково-технічного потенціалу;

3) стратегія нарощування – використання власного науково-технічного потенціалу, досягнення інтеграції фундаментальної та прикладної науки.

Перші два види інноваційних стратегій потребують значних фінансових ресурсів, які у вітчизняних підприємств відсутні. Тому, більш прийнятним для підприємств з випуску продукції для залізничної галузі є використання стратегії нарощування, яка ґрунтується на розвитку власної науково-дослідної діяльності. В той самий час здійснення окремими підприємствами цього виду діяльності не завжди можливе, що пов'язано з додатковими фінансовими витратами та ризиками. Тому необхідно підкреслити важливість створення інтегрованих інноваційних структур.

Якщо звернутися до думки вчених і політиків щодо створення інноваційних структур, то простежується тенденція їх регіонального статусу. Тобто, на основі вивчення динаміки розвитку інноваційних процесів у промисловості України запропоновано створення мережі регіональних центрів управління науково-технологічним розвитком підприємств, які реалізують основні цілі інноваційного розвитку за напрямками діяльності: науково-технічний, фінансовий та організаційно-виробничий розвиток підприємств. Створення таких регіональних центрів, на думку автора, дозволяє максимально наблизити механізм управління інноваційним розвитком до конкретного промислового підприємства.

Висновок. Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки та рекомендації:

1) пріоритетним шляхом подолання проблем неконкурентоспроможності підприємств повинен стати «трикутник знань» — наука, освіта і інновації;

2) основою нового технологічного укладу мають стати такі компоненти як наука, освіта, підприємництво, механізми фінансування інновацій та захисту відносин інтелектуальної власності;

3) реалії ринку науково-технічної продукції в Україні свідчать про низький рівень попиту на інноваційні розробки, неплатоспроможність вітчизняних споживачів, які мають потреби у високотехнологічній продукції; недостатність конкуренції на внутрішніх ринках з боку виробників та постачальників нової техніки та технологій;

4) на основі вивчення динаміки розвитку інноваційних процесів у промисловості України запропоновано створення мережі регіональних центрів управління науково-технологічним розвитком підприємств, які реалізують основні цілі інноваційного розвитку за напрямками діяльності: науково-технічний, фінансовий та організаційно-виробничий розвиток підприємств.

Література.

1. Гаман М. В. Державне управління інноваціями: Україна та зарубіжний досвід / М. В. Гаман. – К. : Вікторія, 2013. – 311 с.

2. Горбатов В. М. Конкурентоспособность и циклы развития интегрированных структур бизнеса / В. М. Горбатов; Ин-т проблем развития общества. – Х. : ИНЖЕК, 2014. – 591 с.

3. Егоров И. Ю. Наука и инновации в процессах социально-экономического развития / И. Ю. Егоров; Нац. Акад. Наук Украины, Центр исслед. науч.-техн. Потенциала и истории им. Доброва. – К. : ИВЦ Госкомстата Украины, 2013. – 334 с.

4. Мазур А. А. Современные инновационные структуры / А. А. Мазур, Н. В. Осадчая / Наука та інновації. – 2014. – Т.2. - № 1. - № 90 – 96.

5. Офіційний сайт Державної адміністрації залізниць України. <http://uz.gov.ua>

6. Федулова Л. І. Технологічний розвиток економіки України / Л. І. Федулова. – К. : Ін-т економіки та прогнозування, 2014. – 627 с.

References.

1. Haman, M. V. (2013), Derzhavne upravlinnia innovatsiiamy: Ukraina ta zarubizhnyi dosvid [Public Administration of innovation: Ukraine and international experience], Viktoriia, Kyiv, Ukraine.
2. Gorbatov V. M. (2014), Konkurentosposobnost i cikly razvitiya integrirovannyh struktur biznesa [Competitiveness and development cycles of integrated business structures], In-t problem razvitiya obschestva, INZhEK, Kharkiv, Ukraine.
3. Egorov, I. Yu. (2013), Nauka i innovacii v processah socialno-ekonomicheskogo razvitiya [Science and innovation in the processes of socio-economic development], IVC Goskomstata Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
4. Mazur, A. A. and Osadchaya, N. V. (2014), "Modern innovative structure", Nauka ta innovatsii, vol.2, no. 1, pp. 90 – 96.
5. The State Administration of Railway Transport of Ukraine (2015), available at: <http://uz.gov.ua> (Accessed 20 Aug 2015).
6. Fedulova L. I. (2014), Tekhnolohichni rozvytok ekonomiky Ukrainy [The technological development of economy of Ukraine], In-t ekonomiky ta prohnozuvannia, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 20.09.2015 р.